

Ny version av Demografiska statistikområden (DeSO)

Bakgrund

DeSO skapades för att möta det interna och externa behovet av statistik på låg regional nivå. Till grund för indelningen låg bland annat befolkningens storlek och tätortsindelningen. Sveriges befolkning ökar och det byggs allt tätare inne i städerna vilket har lett till att det nu finns områden vars invånarantal är långt över den gräns på 2 700 personer som sattes vid skapandet. Det pågår också en samhällsomvandling i norr till följd av gruvdriften som har lett till avfolkning av vissa områden. DeSO har fått en stor spridning sedan 2018 och användningen är idag mycket bredare än den ursprungligen var tänkt för. Därför har en uppdaterad version tagits fram för att möta förändringarna.

Förändringar har gjorts utifrån följande aspekter:

- Befolkningsmässigt stora områden har delats.
- Områden som påverkats av gruvdrift och därmed avfolkats har justerats.
- Områden har utökats så att de är nationellt heltäckande upp till territorialvattengränsen.
- Kosmetiska förändringar har utförts så att gränserna exempelvis följer vägar och vatten bättre.
- Där kommungränsen ändrats har motsvarande ändring skett av DeSO-gränsen så att de följer kommungränsen.
- Kvalitetsförbättringar har gjorts gällande geometrierna.
- Kommuner med flera centralorter i DeSO 2018 har i nya DeSO-indelningen endast en centralort, om kommunen inte uttryckligen önskat något annat.
- Kodförändringar har skett då ett DeSO förändrats från exempelvis ett centralorts DeSO till ett tätorts DeSO.

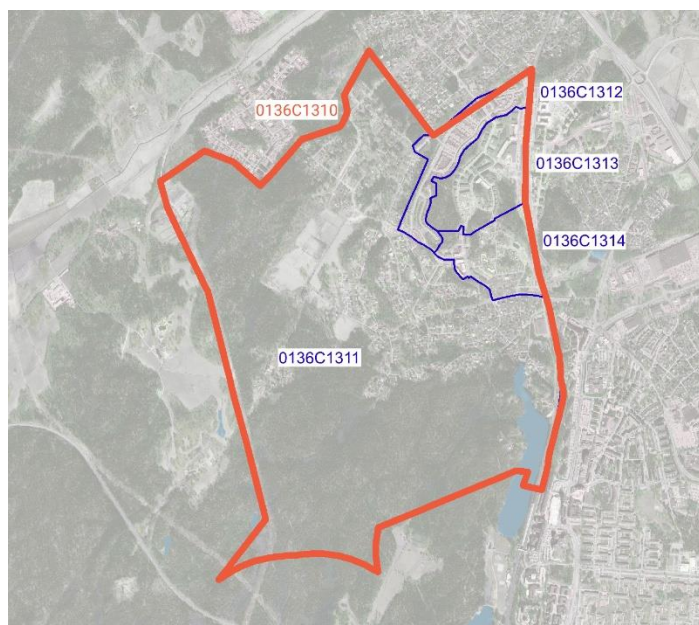
Följdändringar har gjorts för Regionala statistikområden (RegSO) så att DeSO alltid kan aggregeras upp till RegSO.

Nedan följer exempel på förändringar.

Befolkningsmässigt stora områden.

Stadsdelen Vega i Haninge kommun, söder om Stockholm, har tillkommit efter att DeSO skapades 2018. Pendeltågstationen invigdes 2019 och i området tillkommer ca 4 000 bostäder. Detta har bidragit till att DeSO med kod 0136C1310 delas upp i fyra delar enligt bild nedan.

Gräns för DeSO 2018 i rött och nya gränser i blått för DeSO 2025. En mindre kosmetisk förändring framträder också vilket exemplifieras tydligare längre fram.

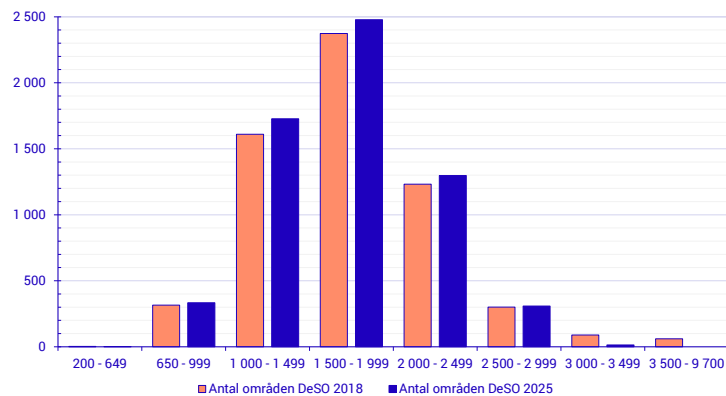
I de flesta fall där ett DeSO delats upp är det möjligt att addera uppdelade DeSO till ursprungligt DeSO. I detta fall adderar man DeSO med koderna 0136C1311, 0136C1312, 0136C1313 samt 0136C1314. De motsvarar då det DeSO som fanns i version 2018, 0136C1310. Kosmetiska förändringar kan i vissa fall utgöra en differens.

Det finns tre A DeSO där en mindre del av området bildat ett nytt C DeSO eller B DeSO. Dessa tre ligger i Upplands-Bro, Gällivare och Skövde. I dessa fall kan inte de nya DeSO koderna summeras upp till de ursprungliga DeSO koderna.

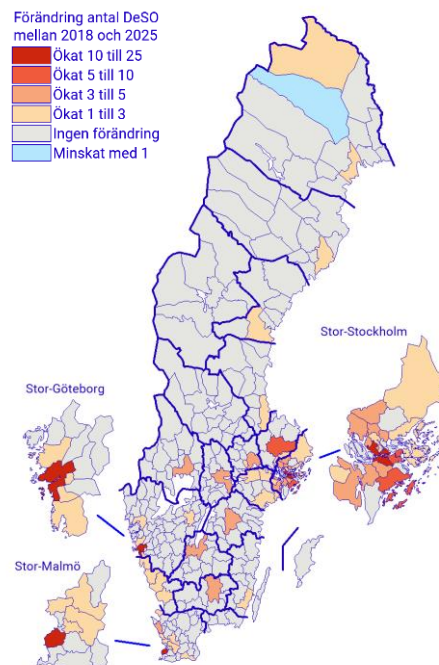
I landet är det totalt 143 områden som delats i två, tre eller som mest fyra mindre DeSO på grund av ökad befolkning.

Antalet DeSO har gått från 5 984 till 6 160 och en befolkning mellan 700 och 3 000 invånare per område har eftersträfvats. Den övre gränsen har justerats upp till 3 000 eftersom det pågår en förtätning på flera platser i landet.

Ser vi till hur befolkningen för 2024 fördelar sig inom DeSO 2018 och 2025 är det främst DeSO med befolkning mellan 1 000 upp till 2 500 invånare som ökat i antal. Det finns ett fåtal DeSO med strax över 3 000 invånare men i stort har topparna kapats och likaså områden med få invånare.

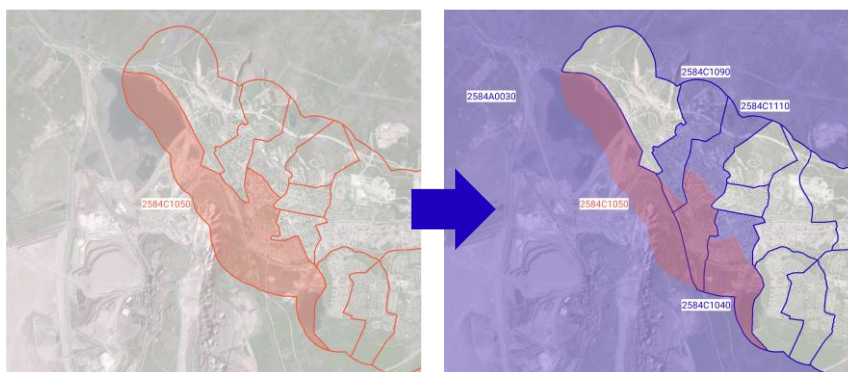
Kommuner där antal DeSO ökat speglar i stort de kommuner som också ökar i befolkning.

Områden som påverkats av gruvdrift

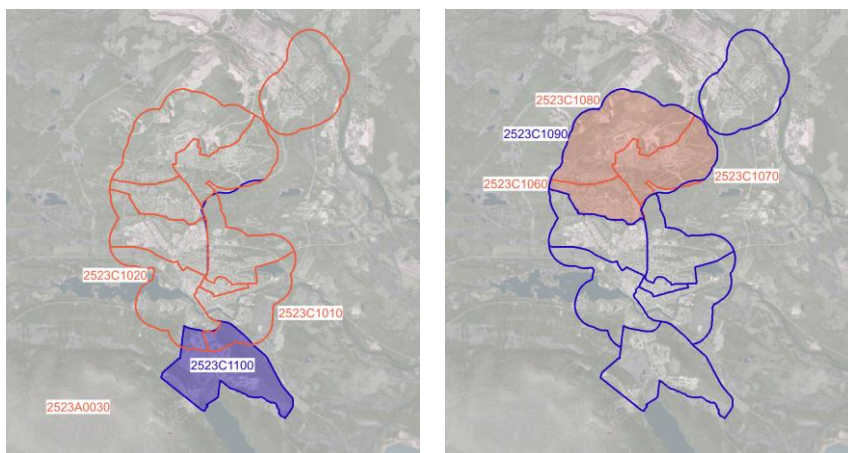
I både Kiruna och Malmberget pågår större samhällsomvandling pga. gruvdrift. Detta påverkar större områden i båda tätorterna vilket bidrar till att områden från 2018 upphör som egna områden och uppgår i andra DeSO.

DeSO från 2018 i rött upphör som eget område och uppgår i fyra DeSO 2025. Tre inom Kiruna centralort och en del uppgår i landsbygdens omland till centralorten.

DeSO från 2018 i rött upphör som egna områden och bildar nu ett nytt sammanslaget område.

För Gällivare/Malmberget är det två större förändringar. Dels tillkommer ett nytt område i söder nära Dundret. Se DeSO i blått för 2025 och DeSO i rött för 2018. Det nya DeSO vid Repisvaara-Dundret skapas utifrån att två områden inne i Gällivare centralort ger delar och likaså att delar kommer från omlandet runt. Se vänstra bilden nedan. I norra delen av Gällivare/Malmberget upphör tre DeSO från 2018 pga. samhällsomvandlingen och bildar tillsammans ett nytt DeSO 2025. Se områden i rött i högra bilden.

DeSO-gränser i blått avser områden 2025 och DeSO-gränser i rött avser 2018 års gränser.

Totalt sett i landet är det fyra DeSO 2018 som helt upphör pga. gruvdriften. Ett av dem finns i Kiruna och de övriga tre inom Gällivare kommun inom tätorten Malmberget. Förändringarna av DeSO inom Kiruna och Gällivare ger också effekter på RegSO som utgör aggregat av DeSO och kan bestå av ett eller flera områden.

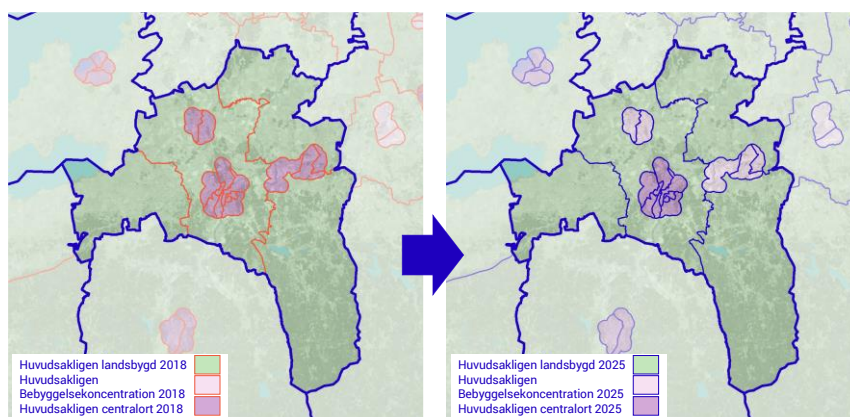
För Kiruna kommuns del är RegSO:s geografiska utbredning motsvarande som DeSO. Det betyder att RegSO med namnet Bolaget upphör (motsvarande DeSO i rött ovan) och uppgår i de fyra utvidgade områdena som i Kirunas fall motsvarar DeSO i blått. Däremot ger det ingen effekt på RegSO i Gällivare, där de tre områdena tidigare motsvarade RegSO Malmberget-Mosebacke.

I Gällivare har det skapats ett nytt RegSO Repisvaara-Dundret (motsvarande nya DeSO i blått ovan).

Kodförändringar utifrån områdestyp

Det finns ett fåtal kommuner som har flera central- eller huvudorter. I ett fall har detta rättats upp utifrån önskemål från kommunen. I DeSO-klassningen hade Mjölby kommun tidigare tre utpekade centralorter: Mjölby, Skänninge och Mantorp. Detta är nu kodförändrat så enbart Mjölby kvarstår som centralort. DeSO i tätorterna Skänninge och Mantorp kodas om till kategorin B i koden i stället för C.

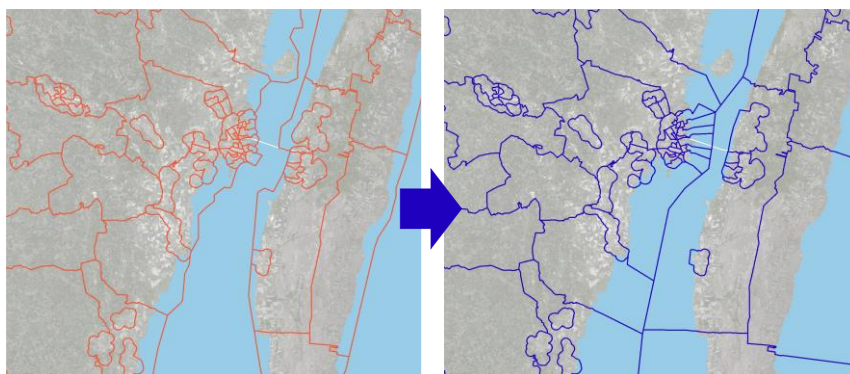
Områdestyperna i Mjölby för DeSO 2018 till vänster med röda gränser och omklassningen av områdestyper för DeSO 2025 med blå gränser.

Nationellt heltäckande upp till riket

DeSO gränserna utvidgas till territorialvattengräns. Då användningsområdena för DeSO ökat sedan 2018 behöver de utvidgas till kommungränserna. I Exemplet nedan framgår hur DeSO 2018 för Kalmar inte var sammanhängande med DeSO för de två kommunerna på Öland. Genom att gränserna utvidgas över havsvatten för DeSO så ökar användningsområdena och exempelvis kan ruttoptimeringar göras med hänsyn till Ölandsbron men också beräkna energitillgång till havs såväl som naturområden eller kollektivtrafik till öar utan fast landförbindelse.

DeSO 2018 i rött till vänster och utvidgade gränser för DeSO 2025 i blått till höger.

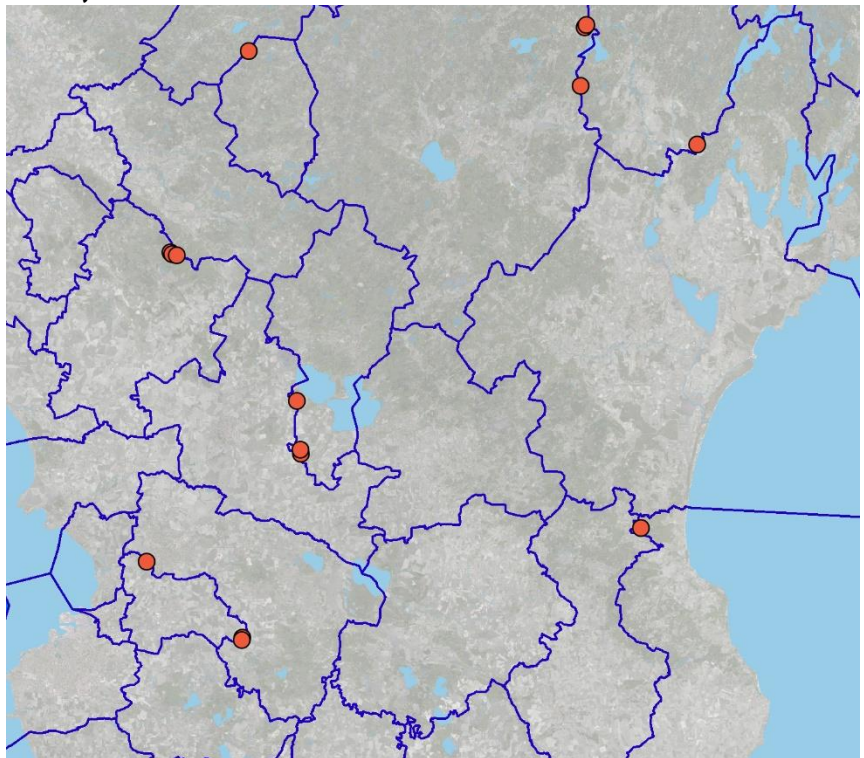

Utvidgningen berör samtliga kommuner med kustvatten och innebär att mindre öar i havsbandet också kommer med. När den senaste befolkningen per adress för 2024 summeras per DeSO 2018 så hade exempelvis några adresskoordinater legat utanför 2018 års gränser om dessa inte utvidgats till territorialvatten.

Där kommungränserna ändrats har motsvarande ändring skett av DeSO-gränsen så att de följer kommungränsen

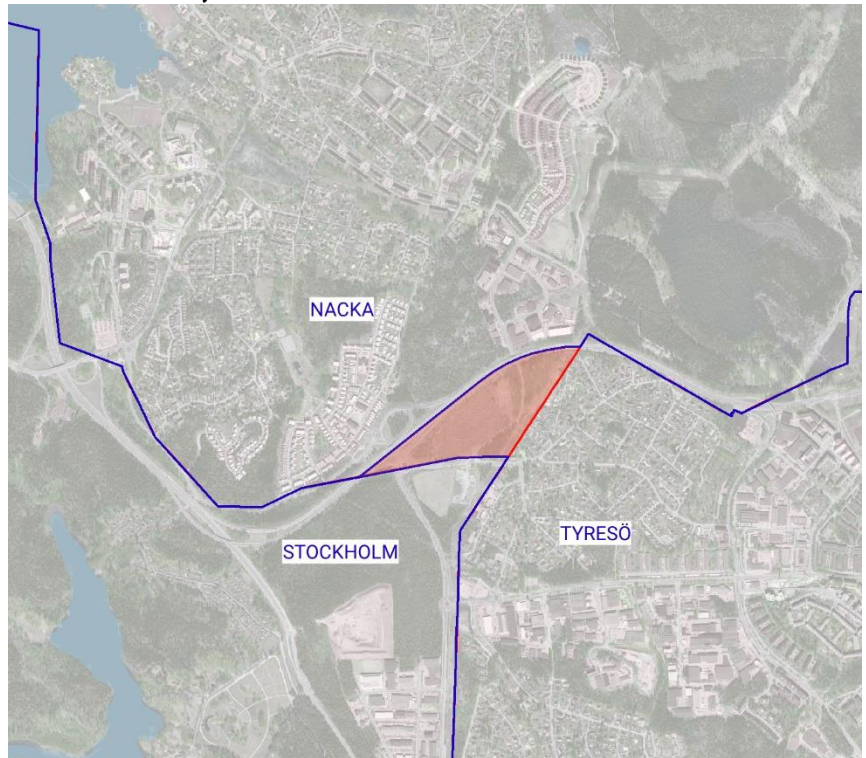
Det sker växlingar av mark mellan kommuner i omgångar. Många gånger är det små förändringar av mark och i några fall är det rena kvalitetsförbättringar. Men det förekommer även att större områden växlar kommunalt ägande. Sedan 2018 har över 60 gränsändringar mellan kommuner skett. De allra flesta berör inte boende men det förekommer i sällsynta fall.

Fler markväxlingar har skett mellan Skånes kommuner sedan 2018. Röda punkter markerar platser där DeSO-gränserna påverkats pga. markbyten mellan kommuner.

I kommunen Tyresö i Stockholms län har ett större markområde tagits över från Nacka kommun för planerat framtida företagsområde som påverkar DeSO-gränserna för 2025.

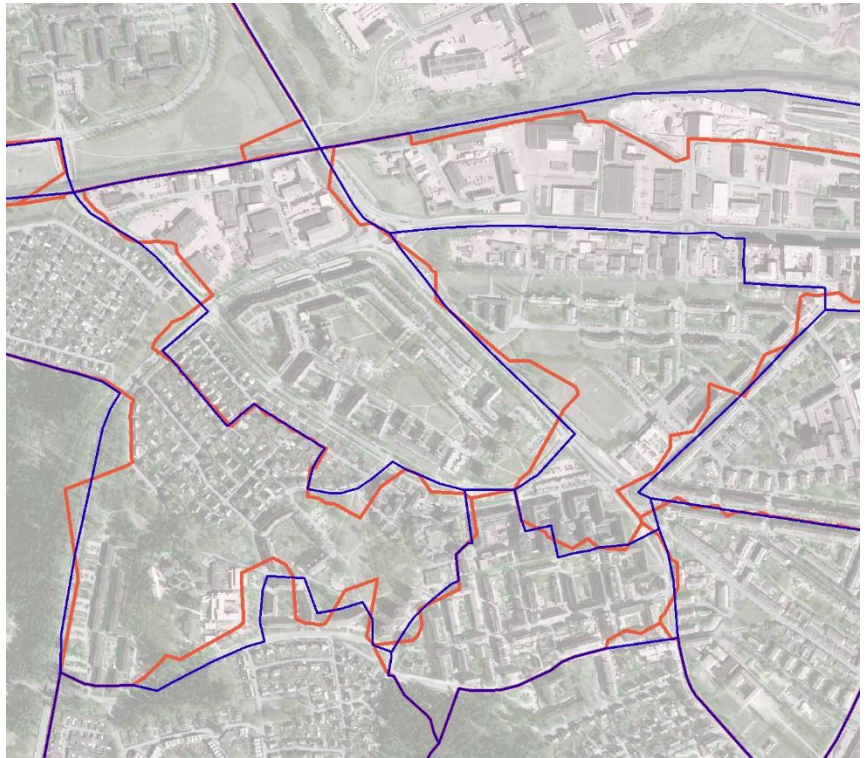
Område i rött som tidigare varit en del av Nacka tillhör nu administrativt Tyresö.

Kosmetiska ändringar har utförts så att gränserna exempelvis följer vägar och vatten bättre

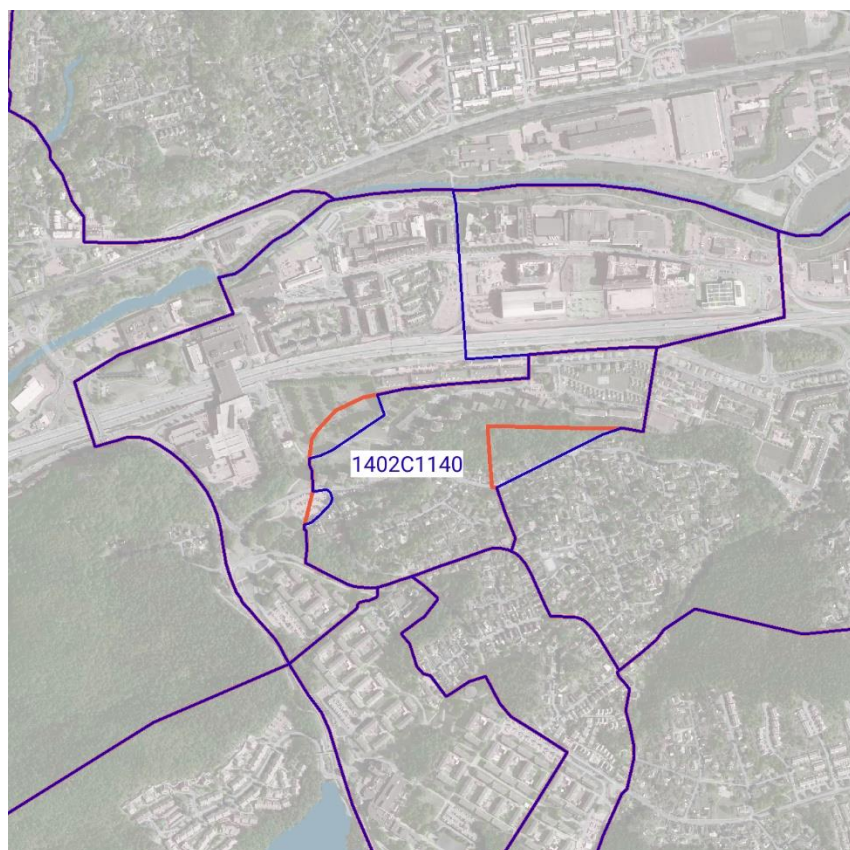
Stommen för DeSO 2018 har utgjorts av valdistrikt inne i tätorter. För ett antal kommuner har valdistrikten behövt rättas upp så att de bättre följer större vägar eller andra landskapselement. I exempelvis tätorterna Linköping, Trelleborg och Umeå har tidigare DeSO-gränser för 2018 varit förenklade. Dessa har nu rättats upp.

Delar av centrala Linköping med gränser för DeSO 2018 och upprättade gränser för DeSO 2025 i blått.

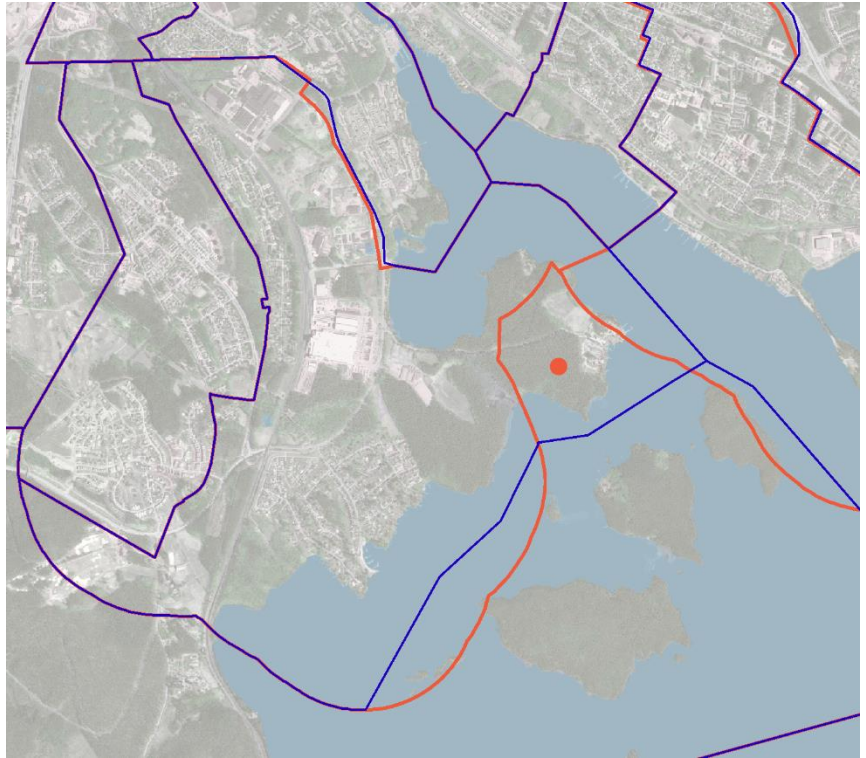
Totalt har runt 1 000 DeSO förändrats kosmetiskt. Förändringarna påverkar främst den geografiska utbredningen men det finns exempel där befolkningsstatistik påverkas. Det kan till exempel vara områden där gränser har gått genom byggnader eller att det över tid tillkommit byggnader över en DeSO-gräns från 2018.

I Partille väster om Göteborg har exempelvis ett DeSO utökats något jämfört med 2018 då underliggande fastighetsgränser styckats av för framtida bebyggelse. Det gäller området öster om DeSO-koden som bildar en triangel med gränsen i rött från 2018 som flyttats ut till blå diagonal linje för DeSO 2025.

På flera platser har också zonen runt tätorter rätats upp då öar eller halvöar i vissa fall skurits av onaturligt.

Inne i tätorten Falun var yttre delen av halvön vid Källviken tidigare en del av ett landsbygds-DeSO i stället för att tillhöra ett DeSO inom centralorten. Se området vid röda punkten där röd linje visar DeSO 2018 och blå linje upprättade gränser för DeSO 2025.

Kvalitetsförbättringar har gjorts gällande geometrierna

Huvudsakliga byggstenar för DeSO 2018 var valdistrikt, tätorter och kommuner. Beroende på gränsernas skiftande geometriska kvalité så har geometriska anomalier skapats på ett antal platser. Det kan exempelvis röra sig om DeSO som inte var helt sammanhängande pga. att kommuner utgått från olika skalor för kommungränser när valdistrikten skapades. Anomalierna mellan gränser var ofta geometriskt små och kunde utgöras av några millimeter upp till större på några decimeter.

Det kunde också handla om DeSO som fått utstickande ”skott” pga. gränsdragningen eller där DeSO överlappade varandra längs exempelvis länsgränser.

I bilden nedan framträder ett skott mellan Uppsala och Tierps kommungränser i DeSO 2018. Se röda linjen till vänster om markeringen i rött. Kommungränser i blått.

I DeSO 2025 är gränserna för områdena geometriskt anpassade till varandra.

